

Handläggare
Emmy Martinsson
Telefon: 08-508 24 002**Till**
Skärholmens stadsdelsnämnd

Stockholms stads kemikalieplan 2014-2019

- Svar på remiss från kommunstyrelsen, dnr 001952/2013

Förvaltningens förslag till beslut

1. Skärholmens stadsdelsnämnd beslutar att godkänna förvaltningens svar på remissen och skicka svaret till stadsmiljöroteln.
2. Omedelbar justering av ärendet.

Kerstin Sandström
StadsdelsdirektörSophie Dahlberg
t.f. Avdelningschef

Sammanfattning

I Miljöprogram för Stockholm stad 2012-2015 återfinns flera delmål som berör kemikalier. Då miljöprogrammet antogs av kommunfullmäktige, 2012-01-30, fick miljö- och hälsovårdsnämnden i uppdrag att ta fram förslag på en kemikalieplan för att vägleda förvaltningar och bolag i arbetet med kemikalielaterade frågor. Kemikalieplanen har en övergripande vision: Giftfritt Stockholm 2030 - kemikaliearbete i världsklass. Planen är indelad i sju områden med tillhörande åtgärder. Barn och ungdomar är extra exponerade för kemikalier. På grund av detta är kemikalieplanens arbete fokuserat på barn och ungdomars utsatthet för kemikalier.

Ett kemikaliecentrum ska upprättas med uppdrag att ge råd, stöd och utbildning till stadens förvaltningar och bolag. Stadsdelsförvaltningen ser mycket positivt på inrättande av ett kemikaliecentrum då spetskompetens i området behövs. Förvaltningen hoppas att kunskapsspridningen som kemikaliecentrum ska stå för sprids till alla invånare och verksamheter i Stockholm, även icke kommunala aktörer.

Bakgrund

De senaste 50 åren har världsproduktionen av kemikalier ökat från 10 miljoner ton till 400 miljoner ton. Klimatförändringarna gör det svårt att förutsäga hur kemikalier påverkas av ett varmare klimat. I Miljöprogram för Stockholm stad 2012-2015 återfinns flera delmål som berör kemikalier och farliga ämnen. Då miljöprogrammet antogs av kommunfullmäktige, 2012-01-30, fick miljö- och hälsovårdsnämnden i uppdrag att ta fram förslag på en kemikalieplan för att vägleda förvaltningar och bolag i arbetet med kemikalielaterade frågor. Kemikalieplanen är framtagen av miljöförvaltningen, avdelningen för miljöanalys. I styrgruppen för projektet finns även Stockholm Vatten AB. Andra aktörer har varit inblandade i framtagandet av planen, exempelvis Kemikalieinspektionen och Miljöstyrningsrådet.

Ärendet

Kemikalieplanen har en övergripande vision: Giftfritt Stockholm 2030 - kemikaliearbete i världsklass. Planen är indelad i sju områden med tillhörande åtgärder. Bland dessa åtgärder återfinns de kemikalielaterade målen från stadens miljöprogram.

Barn och ungdomar är en prioriterad grupp i kemikalieplanen. Barn är mer exponerade för kemikalier och farliga ämnen, och måste skyddas särskilt. Barn och ungdomar äter, dricker och andas mer än vuxna i förhållande till deras kroppsstorlek och får på så vis i sig mer kemikalier. Barn är också närmare marken och får i sig mer dammpartiklar som kan innehålla kemikalier. Allra känsligast är barnet redan innan det föds. Gravida kvinnor är därav också en känslig grupp. Dock är gravida svårare att skydda eftersom gravida rör sig i hela samhället, vilket gör att det är svårare att fokusera på gruppen.

För att stadens kemikaliearbete ska vara tydligt är det viktigt att det är klarlagt vilka ämnen som ska prioriteras. I planen används begreppen utfasningsämnen och prioriterade riskminskningsämnen.

Utfasningsämnen är ämnen som är så farliga att de bör fasas ut och inte användas alls. Dessa ämnen kan vara cancerogena eller reproduktionsstörande. Exempel på utfasningsämnen är Bisfenol A som hittats i nappflaskor och kvitton, Ftalater som återfunnits i mjukgörande plast, samt farliga metaller som bly och kadmium.

Prioriterade riskminskningsämnen har egenskaper som har hög giftighet och kan vara allergiframkallande. Vid användning av dessa ämnen måste bedömning ske från fall till fall om det är nödvändigt att använda detta ämne eller om det går att byta ut mot något annat.

Exempel på denna grupp av ämnen är nickel som finns i bland annat färg och hygienartiklar.

Uppföljning av kemikalieplanen ska ske tillsammans med stadens miljöprogram. Under 2014 kommer gemensamma indikatorer tas fram för området. Det föreslagna kemikaliecentrum ska årligen rapportera sitt arbete till miljö- och hälsoskyddsnämnden. Kemikalieplanen är indelad i sju åtgärdsområden.

1. Stöd till implementeringen av kemikalieplanen

Kemikaliehantering är en komplex fråga och det behövs spetskompetens på området. Miljöförvaltningen har uppdraget att starta ett kemikaliecentrum som ansvarar för dialog och information, för att hjälpa invånare och verksamhetsutövare. Kemikaliecentrum ska verka för att nätverk och mötesplatser startas, samt att ta fram informationsmaterial. Arbetet ska vila på en starkt vetenskaplig grund och samverkan ska ske med så väl nationella som internationella kontakter.

2. Information och dialog

Åtgärdsområdet är kopplat till miljöprogrammets delmål

2.4. Spridningen av miljö- och hälsofarliga ämnen från hushåll, handel, byggande och andra aktörer i Stockholm ska minska. En gemensam övergripande kommunikationsplan ska arbetas fram för att stimulera till handling. Att arbeta med stadens kemikaliehantering är en beteendefråga, därav behövs fungerande system som gör det enkelt för alla att göra de rätta och miljövänliga valen. Information och kunskapsspridning ska vända sig till invånare och konsumenter samt till stadens anställda. En viktig grupp, med anledning av kemikalieplanens fokus på barn, är chefer och personal i förskolan och skolan, samt föräldrar och blivande föräldrar. Kemikaliecentrum kommer att föra en dialog med näringslivet och de företag och branscher som utmärker sig gällande farliga kemikalier. Kontakt med fastighetsägare gällande byggavfall vid renovering och ombyggnation är också viktig. Ansvar för informationsinsatserna ligger på kemikaliecentrum, trafikkontoret och Stockholm Vatten AB, men stadsdelsförvaltningarna ses som viktiga aktörer, speciellt när det gäller informationsspridningen gällande barns vardag. I planen nämns medborgarkontor som en möjlig arena för informationsinsatser.

3. Upphandling

Åtgärdsområdet är kopplat till miljöprogrammets delmål

2.1. Innehållet av miljö- och hälsofarliga ämnen i upphandlade varor ska minska.

Ett nära samarbete mellan kemikaliecentrum och upphandlande förvaltningar och bolag är en förutsättning för att minska förekomsten av farliga kemiska produkter vid upphandling. Kemikaliecentrum ska kunna ge stöd i hur upphandlingsunderlaget formuleras. I planen föreslås att stadsledningskontoret och kemikaliecentrum ska driva ett samarbetarbete gentemot SKL (Sveriges kommuner och landsting) kommentus för att samma krav ska ställas i de samordnade upphandlingarna som SKL kommentus ansvarar för. Kompetensutveckling är viktig inom området och upphandlare och annan berörd personal ska erbjudas kompetensutveckling på kemikalieområdet. Vissa upphandlingsområden kommer att prioriteras gällande kemikaliekraV, för stadsdelsförvaltningarna är det aktuellt när det gäller upphandling av; arbetskläder, städtjänster och klottersanering.

4. Byggmaterial

Åtgärdsområdet är kopplat till miljöprogrammets delmål

2.2 Utsläppen av miljö- och hälsofarliga ämnen från byggnader och anläggningar ska minska.

2.4 Spridningen av miljö- och hälsofarliga ämnen från hushåll, handel, byggande och andra aktörer i Stockholm ska minska. Byggmaterial innehåller en mängd kemiska ämnen. Specifika kemikaliekraV vid byggande är framtagna och ska inkluderas i markanvisningsavtal respektive exploateringsavtal. Stadsbyggnadskontoret och miljöförvaltningen ska utveckla rutiner hur kraven följs upp. Även när det gäller byggfrågor och dess material ska fokus finnas på barn. När stadens förvaltningar och bolag bygger i egen regi ska kemikaliekraVen inkluderas vid upphandling av byggvaror, projektörer och entreprenörer.

5. Tillsyn och kontroll

Åtgärdsområdet är kopplat till miljöprogrammets delmål

2.4 Spridningen av miljö- och hälsofarliga ämnen från hushåll, handel, byggande och andra aktörer i Stockholm ska minska. Tillsynsinsatserna ska samordnas av miljöförvaltningen och följas upp årligen. Kemicentrum samordnar riskbedömningar och prioriteringar. Kemikalieplanens fokus på barn och ungdomar finns även i detta avsnitt. En åtgärd är att miljöförvaltningen ska kontrollera hälsofarliga ämnen i barnmat. Bly, kadmium och arsenik har visat sig finnas i många barnmatsprodukter. I dagsläget saknas helt lagstiftning som reglerar halten arsenik i livsmedel och för kadmium saknas gränsvärden i barnmat.

6. Stadens kemikaliehantering

Åtgärdsområdet är kopplat till miljöprogrammets delmål

2.1 Innehållet av miljö- och hälsofarliga ämnen i upphandlade varor ska minska.

Alla förvaltningar ska inventera och dokumentera kemiska produkter i en kemikalieförteckning från och med 2016.

Förvaltningarna ska redovisa dessa uppgifter till kemikaliecentrum. Redan idag finns kemikalieförteckningar på vissa förvaltningar som har tillstånd att ha vissa farliga kemikalier. Exempelvis på verksamheter som har förteckningar är skolor, badanläggningar och krematorier.

Serviceförvaltningen ska tillsammans med kemikaliecentrum teckna avtal om ett databaserat kemikalieregister som systemstöd för förvaltningar och bolag. I systemet ska uppgifter såsom kontroll av inköp, årsförbrukning, riskbedömning, vilka produkter som innehåller utfasningsämnen och prioriterade riskminskningsämnen finnas. Registerverktyget ska också uppdateras löpande med aktuell lagstiftning. Stadens kemihantering, vilken gäller alla förvaltningar och bolag, ska verka för att substituera utfasningsämnen och prioriterade riskminskningsämnen från och med 2016. Substitution innebär att miljö- och hälsofarliga ämnen byts ut mot mindre skadliga. För produkter som inte kan substitueras ska verksamheterna göra en riskbedömning.

7. Miljögiftsövervakning

Miljöavgiftsövervakningen i Stockholm stad görs av miljöförvaltningen, Stockholm Vatten AB och länsstyrelsen.

Ett sätt att mäta och bevaka stadens kemiska belastning görs genom regelbunden miljögiftsövervakning i grundvattnet. Att undersöka slam ger även det en bra bild av kemikaliesamhällets utveckling. Ett område som är eftersatt i miljögiftsövervakningshänseende är inomhusmiljöer. Att övervaka förskolornas inomhusmiljö som är speciellt utformad för att barn ska vistas där är därför högsta prioritet.

Ärendets beredning

Ärendet har beretts inom avdelningen för stadsutveckling.

Förvaltningens synpunkter och förslag

Hantering av kemikalier är komplex och kräver spetskompetens. Förslaget att införa ett kemikaliecentrum tillhörande miljöförvaltningen är mycket positivt. Vem som har ansvar för vad gällande kemikalier görs tydligt i kemikalieplanen, vilket också ger en gemensam målbild för arbetet.

Att barn och ungdomar är en prioriterad grupp är viktigt och genomlyser hela planen. I det arbetet är stadsdelsförvaltningarnas ansvar stort då många av stadens barn vistas flera timmar varje dag i stadsdelsförvaltningens regi. Enligt kemikalieplanen ska kemikaliecentrum i sin information- och kunskapsspridning gå ut brett och vända sig till invånare och konsumenter, samt till stadens anställda. Men de ska även föra en dialog med näringsliv och fastighetsägare. Skärholmens stadsdelsförvaltning önskar att kemikaliecentrum vänder sig med information och stöd även till de privata aktörer som har verksamhet inom skola och barnomsorg och verkar inom Stockholm. Detta för att tydliggöra barnens utsatthet för kemikalier.

Kemikalieplanen berör alla Stockholms stads invånare, därför ser förvaltningen mycket positivt på uppdraget att kemikaliecentrum ska arbeta med utbildning och informationskampanjer utåt. Att medborgarkontor nämns som en viktig kanal gläds förvaltningen åt och Skärholmens stadsdelsförvaltning ställer gärna sitt medborgarkontor till förfogande för informationsspridning. Stadsdelsförvaltningen ser också att öppna förskolan kan vara en bra arena för information, då kemikalieplanen har speciellt fokus på barn och blivande föräldrar.

Gällande upphandling är det bra att ett helhetsgrepp tas så att både centrala och lokala upphandlare får samma information. Stadsdelsförvaltningen ser positivt på att staden förstärker uppföljningsansvar vid upphandling och att staden tilldelas resurser i form av digitala stödsystem, verktyg och metoder för att kravet på uppföljning ska kunna tillämpas likvärdigt över staden. Från och med 2016 ska alla förvaltningar inventera och dokumentera kemiska produkter i en kemikalieförteckning. Vilket är mycket bra. Här behöver förvaltningen få utbildning och stöd för att klara uppdraget. Därför ser förvaltningen mycket positivt på kemikaliecentrums uppdrag, samt på det digitala verksamhetsstöd som ska tas fram.

För att få ett samlat grepp om stadens miljöarbete är det till stor fördel att kemikalieplanen och miljöprogrammet behandlas tillsammans och kontrolleras via de gemensamma indikationerna som kommer tas i bruk under 2014 i stadens lednings- och styrningssystem (ILS).

Bilagor

1. Stockholms stads kemikalieplan 2014-2019